

НАВЧАННЯ РЕФЕРУВАННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Т.А. Кравцова, О.М. Муравйова

Розглянуто питання навчання реферування. Відзначено, що ефективність оволодіння студентами-іноземцями реферуванням наукового тексту залежить від багатьох чинників, а саме: рівня мовної підготовки студентів, точного усвідомлення ними особливостей виконання даного завдання та грамотної організації навчального процесу викладачем. Було запропоновано послідовність дій під час написання реферату.

Ключові слова: написання, реферат, навчання, іноземний, науковий, стаття.

ОБУЧЕНИЕ РЕФЕРИРОВАНИЮ НАУЧНЫХ СТАТЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ НА ЗАНЯТИЯХ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Т.А. Кравцова, Е.Н. Муравьева

Рассмотрены вопросы обучения реферированию. Отмечено, что эффективность овладения студентами-иностранцами реферированием научного текста зависит от множества факторов, а именно: уровня языковой подготовки учащихся, точного осознания студентами особенностей выполнения данного задания и грамотной организации учебного процесса преподавателем. Была предложена последовательность действий для написания реферата.

Ключевые слова: написание, реферат, обучение, иностранный, научный, стаття.

TEACHING ABSTRACTING SCIENTIFIC ARTICLES OF ECONOMIC ORIENTATION AT THE LESSONS OF RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

T. Kravtsova, O. Muraviova

The job of writing an abstract is often confusing to students. Essentially, a abstract is a condensed version of something, usually a text. A good review is concise, focusing on the main ideas, and leaving out much of the supporting and explanatory detail of the original text. A concise abstract is one in which the author's main ideas have been captured in a few well-chosen words, and supporting

details have been characterized in a general way or reduced to a few representative details. The question of educating foreign students to make abstracts in Russian are revised. It was noted that the effectiveness of proficiency of foreign students abstracting scientific text depends on many factors: the level of language training students, accurate awareness of students the features of this assignment and competent teacher of the educational process. This essential aspect of the Russian language teaches to analyze the text, to find key information, expands students' outlook.

Keywords: *writing, abstracting, educating, foreign, scientific, article.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливою формою діяльності для вдосконалення мовних навичок у студентів є реферування наукової літератури. Оскільки в сучасному професійному світі до фахівця висуваються високі вимоги (бути ерудованим, володіти сучасними інформаційними технологіями, бути творчою особистістю), то він повинен мати навички обробки наукової інформації, уміти працювати з літературою. Для студента-іноземця 4-го курсу робота з російськомовною інформацією зы спеціальності сприятиме поглибленню знань з основного предмета. Складання реферату допоможе під час підготовки до виступу перед аудиторією, у спілкуванні з колегами, грамотному складанню резюме та проходженню співбесіди під час працевлаштування на престижну роботу.

Уміння грамотно та коротко викладати інформацію зі збереженням найбільш важливих відомостей є основною метою даного виду діяльності. Реферування все активніше застосовується студентами під час підготовки до виступу на конференціях, захисту дипломних робіт.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Навчання реферування як методична проблема не нова. Вона активно почала розроблятися ще в 70–80-х роках минулого сторіччя. Викладачам російської мови як іноземної добре відомі імена А.Н. Бахтіної, Д.Д. Вороніної, В.В. Добровольської, А.Н. Барикін, Н.М. Ларіохіной, З.А. Федотової, а пізніше – А.К. Демидової, Н. І. Колесникової та ін. Актуальність проблеми не зникає й сьогодні, незважаючи на наявність теоретичних розробок та виданих посібників.

Метою статті є обґрунтування концепції навчання реферування іноземних студентів четвертого року навчання економічних спеціальностей на основі професійно орієнтованих російськомовних текстів, визначення структури реферату та подання переліку послідовних дій у виконанні даного виду роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реферування економічних наукових статей на заняттях із російської мови як іноземної дає можливість вирішити відразу кілька практичних завдань у навчанні:

- активно використовувати увесь лексичний потенціал мови;
- дозволяє вдосконалювати володіння граматичними структурами мови;
- застосовувати вміння розуміти зміст тексту, виділяючи головне;
- передавати його зміст, висловлюючи свою оцінку прочитаного, робити висновки.

Слід зазначити, що завдання з формування вмінь реферувати часто залишається невирішеним. Однією з причин є переконаність багатьох студентів у тому, що реферування – це найлегший вид діяльності.

У ході роботи з навчання іноземних студентів четвертого курсу реферування наукового матеріалу перед викладачем російської мови постає низка завдань. Першим із них є відбір статей економічної спрямованості. Студенти повинні бути готові для сприйняття запропонованої ним статті, тобто вони або вивчали дані терміни й поняття на заняттях із суміжних дисциплін, або дана тематика відпрацьовувалася та обговорювалася на заняттях із російської мови [2, 154]. Така умова є дуже важливою, тому що від якості тексту, що сприймається, залежить його розуміння. Викладач повинен бути впевнений, що студентам зрозуміла термінологічна складова тексту, вони володіють набором необхідних синонімів даних економічних термінів. У зворотному випадку виникнуть труднощі в розумінні тексту, а реферування перетвориться на звичайний процес переписування. Крім того, необхідно звертати увагу на актуальність обраної тематики або обговорюваної проблеми, оскільки результативність навчання багато в чому залежить від зацікавленості студентів у предметі вивчення.

Що стосується відбору навчального матеріалу для навчання реферування текстів економічної спрямованості, то викладач повинен вирішити, із яких наукових статей починати, оскільки більшість студентів мають середній рівень мовної підготовки.

Наступним важливим моментом є попередження помилок, які неминуче допускаються студентами-іноземцями на початку навчання роботи зі статтею. По-перше, студенти часто плутають поняття «переказ» і «реферування». Вони просто передають зміст прочитаного, ігноруючи аналітичний аспект завдання. По-друге, студенти часто

намагаються просто переписати статтю. По-третє, студенти не володіють структурою реферату, тобто не вміють виділяти головну ідею, складові частини, робити висновки та давати коментарі. Найчастіше вони в хаотичному порядку викладають окремі факти, що наводяться в статті.

Можливо, такі помилки можуть бути зумовлені невмінням виконувати цей вид роботи, недбалістю ставленням до завдання або браком досвіду виконання реферування. Незважаючи на те, що реферування наукових статей ми починаємо лише з третього року навчання, іноземні студенти насилу справляються з цим видом роботи. Позначається недостатнє володіння граматикою російської мови, студенту важко одночасно концентруватися на формі та змісті. Для того щоб допомогти студенту-іноземцю подолати труднощі, що виникають, слід на ранніх етапах продемонструвати техніку реферування, подавати зразки роботи, дозволити працювати в творчих групах, із подальшим порівнянням викладів [4, 17].

Викладач повинен допомогти усунути можливі психологічні труднощі, пов'язані з подоланням страху виступу, можливості зробити помилку. Створюючи природну ситуацію спілкування на занятті, керівник дозволяє студентам висловлювати свою точку зору стосовно даної проблеми, удосконалювати вміння роботи з текстом та здатність виражати свої думки російською мовою [3, 267].

Ураховуючи складність реферату як мовного твору, студентам-іноземцям слід працювати поетапно, переходячи від спостереження зразкових реферативних конструкцій у готових рефератах до побудови власних пропозицій, а далі до репродукції та самостійного опрацювання частин реферату й тексту реферату в цілому.

Бей Л.Б. пропонує наступну послідовність дій під час написання реферату, як рекомендації для студентів [1, 136].

1. Прочитайте назву статті, знайдіть прізвище, ім'я, по батькові автора (авторів). Визначте, де опублікована стаття (у збірнику статей, журналі), у якому році, на яких сторінках.

2. Прочитайте статтю з метою ознайомлення з її структурою та основним змістом.

3. Знайдіть у вступній частині статті формулювання теми (мети, завдань) або сформулюйте самі та запишіть тему статті.

4. У заключній частині знайдіть висновки, які зробив автор (якщо вони є).

5. Читайте основну частину статті, розділяючи її на змістовні частини, складайте план (або схему).

6. Відзначте фрагменти, які містять головну інформацію, основне положення кожної частини, знайдіть у тексті та сформулюйте найважливіші питання (теми, проблеми).

7. Проаналізуйте складений план: за допомогою тексту статті визначте ієрархію пунктів плану; за необхідності об'єднайте кілька пунктів в один; виділіть у плані ті пункти, які знадобляться для реферату та позначте відповідні їм фрагменти в тексті.

8. Зверніть увагу на наявність та характер аргументуючого, ілюстративного матеріалу (таблиці, схеми, фотографії, статистичні дані), його роль у загальній логіці викладу проблеми. Відзначте, виберіть ті з них, які будете використовувати в рефераті.

9. Складіть план свого реферату (вступ, основна частина, висновок), визначивши в ньому місце основних відомостей зі статті.

10. Напишіть реферат, викладаючи основну інформацію відповідно до наявного плану та використовуючи реферативні конструкції, характерні для розгорнутого опису тексту.

11. Перевірте написаний реферат, відредагуйте, виправте помилки.

12. Перепишіть реферат начисто.

Висновки. Реферування наукових статей економічної тематики – це складне вміння, яке дозволяє зрозуміти, оцінити, виділити та узагальнити найбільш важливу інформацію, що міститься в тексті, викласти її усно або письмово для передачі отриманих відомостей іншим.

Цей вид діяльності передбачає високий ступінь рецептивного володіння іноземною мовою:

- а) осмислене сприйняття прочитаного тексту, його розуміння;
- б) уміння орієнтуватися в тексті, отримувати з нього потрібну інформацію;
- в) розвинену техніку й швидкість читання, переважно про себе.

Уміння реферувати російськомовну економічну літературу включає цілу низку операцій, спрямованих на ознайомлення зі структурою й змістом публікації; вилучення основної інформації, її синтезування, скорочення та фіксацію. Реферування сприяє розвитку навичок орієнтуватися в науково-технічних публікаціях, знаходити в них цінну інформацію та викладати її в конспективній формі.

Таким чином, ефективність оволодіння студентами-іноземцями четвертого року навчання вмінням реферувати російськомовні тексти економічної спрямованості залежить від безлічі чинників, а саме:

- рівня мовної підготовки студентів;

– точного усвідомлення студентами особливостей виконання даного завдання;

– грамотної організації навчального процесу викладачем російської мови.

Навчання реферування є непростим завданням, особливо в умовах немовного вузу. Викладач повинен не лише вміло використовувати свої методичні знання під час навчання реферування, а й урахувати психологічні особливості студентів для підвищення ефективності навчального процесу.

Список джерел інформації / References

1. Бей Л. Б., Ушакова Н. И. Введение в специальность: ведение в языкознание, введение в литературоведение: тексты для чтения и развития науч. речи на рус. яз. для иностр. студ.-филологов : учеб. пособие / Л. Б. Бей, Н. И. Ушакова ; Харьк. нац. ун-т им. В. Н. Каразина. – Х. : ХНУ им. В. Н. Каразина, 2008. – 294 с.

Bay, L.B., Ushakova, N.I. (2008), *Introduction to specialty: introduction to linguistics, introduction to literary studies: texts for reading and development of scientific speech in Russian lang. for foreign stud.-philologies: Studies allowance [Vvedeniye v spetsyal'nost': vedeniye v yazykoznanaye, vvedeniye v lyteraturovedeniye : teksty dlya chteniyya y razvytyyya nauch. rechy na rus. yaz. dlya ynostr. stud.-fylolohov: ucheb. posobyey]*, Khark. nat. univ. V.N. Karazin, Kharkiv, 294 p.

2. Васильева М. А. Обучение реферированию научной литературы / М. А. Васильева ; – М. : МГУ, 2003. – 260 с.

Vasilieva, M.A. (2003), *Teaching abstracting scientific literature [Obuchenye referirovaniyu nauchnoy lyteratury]*, MSU, Moscow, 260 p.

3. Зимняя И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя – М. : Логос, 2001. – 380 с.

Zimnyu, I.A. (2001), *Educational psychology [Pedagogicheskaya psykholohyya]*, Moscow, Logos, 380 p.

4. Копылова О. В. Аннотирование и реферирование: конспект лекций и метод. указания / О. В. Копылова ; Рос. открытый ун-т., ф-т. «Языки и культуры». – М. : РОУ, 1999. – 28 с.

Kopylova, O.V. (1999), *Annotation and referencing : Summary of lectures and method. instructions. [Annotyrovaniye y referirovaniye. Konspekt lektsyy y metod. ukazaniya, Ros. otkritiy un-t]*, Moscow, 28 p.

5. Маслова Н. М. Основы работы над текстом : учебное пособие по курсу «Реферирование» для студ.-иностр. 4-5 курсов. / Н. М. Маслова ; М. : МГЛУ, 2010. – 166 с.

Maslova, N.M. (2010), Basic work of the text : *Textbook Exchange "Referencing" for foreign students of 4-5 courses* [Osnovs rabots nad tekstom: Uchebnoe posobyе po kursu «Referyrovanye» dlya studentov-ynostrantsev 4-5 kursov], MSLU, Moscow, 166 p.

Кравцова Тетяна Анатоліївна, викладач, Харківський державний університет харчування та торгівлі, кафедра іноземних мов, вул. Клочківська, буд. 333, м. Харків, 61051, Україна, (057) 349-45-69, e-mail: tanya-sklyar1@mail.ru.

Кравцова Татьяна Анатольевна, преподаватель, Харьковский государственный университет питания и торговли, кафедра иностранных языков, ул. Клочковская, д. 333, г. Харьков, 61051, Украина, (057) 349-45-69, e-mail: tanya-sklyar1@mail.ru.

Kravtsova Tetiana Anatoliivna, teacher, Kharkiv state university of food technology and trade, foreign languages department, Klochkivska str., Kharkiv, 61051, Ukraine, (057) 349-45-69, e-mail: tanya-sklyar1@mail.ru.

Муравйова Олена Миколаївна, старший викладач, Харківський державний університет харчування та торгівлі, кафедра іноземних мов, вул. Клочківська, буд. 333, м. Харків, 61051, Україна, (057) 349-45-69, e-mail: helenmuraviova@gmail.com.

Муравьёва Елена Николаевна, старший преподаватель, Харьковский государственный университет питания и торговли, кафедра иностранных языков, ул. Клочковская, д. 333, г. Харьков, 61051, Украина, (057) 349-45-69, e-mail: helenmuraviova@gmail.com.

Muraviova Olena Mykolaivna, senior teacher, Kharkiv state university of food technology and trade, foreign languages department, Klochkivska str., Kharkiv, 61051, Ukraine, (057) 349-45-69, e-mail: helenmuraviova@gmail.com.

*Рекомендовано до публікації д-ром екон. наук, проф. М.В. Черною.
Отримано 15.03.2014. ХДУХТ, Харків.*